

שיחה שבועית מפי הרב אביגדר נבנצל שליט"א פרשת "משפטים" תשנ"ח - ואתם ידעתם את נפש הגר

משה רבינו עולה לקבל תורה מסיני. הקב"ה מתחיל לתת לו משפטים "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (שמות כ"ג, א) מה הדבר הראשון שאומר לו הקב"ה? "כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד", למה זה צריך להיות הדבר הראשון? מה הדחיפות הגדולה בדבר הזה? הקב"ה יודע שתעבורנה ארבעים שנה עד שבניי יכנסו לארץ ועוד ארבע עשרה שנה של כיבוש וחילוק, ועד אז היובל לא נוהג, ואין עבד עברי נוהג, אלא בזמן שהיובל נוהג, זאת אומרת שעד שיהיה עבד עברי הראשון יעברו עוד חמישים וארבע שנים. אמנם ישראל עוד לא יודעים את זה, אבל הקב"ה הרי יודע את זה. אי"כ זה לא דחוף כ"כ לתת לישראל את פרשת עבד עברי. למה זה הדבר הראשון שהקב"ה מלמד את משה? ובאמת חז"ל אמרו שעוד לפני זה לימד הקב"ה את משה את פרשת עבד עברי, ומשה את ישראל, שכתוב בהפטרה, שאנחנו לא קוראים אותה השבוע בגלל פרשת שקלים, אבל בהפטרה של פרשת משפטים כתוב "אנכי כרתי ברית את אבותיכם ביום הוציא אותם מארץ מצרים מבית עבדים לאמור מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי" (ירמיה ל"ד, י"ג-י"ד). זאת אומרת שכבר ביציאת מצרים ה' ציוה על שלוח עבדים. וחז"ל אומרים איפה ה' ציוה את זה ביציאת מצרים? עוד לפני כל המכות, שכתוב "וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בניי ואל פרעה מלך מצרים", כמו שאל פרעה מלך מצרים ציוה אותם להגיד לו לשלוח את העבדים שלו, כלומר את היהודים, כך ציוה אותם לומר לבניי שישלחו את העבדים שלהם, מתי? אחרי שפרעה "ברוב טובו" ישלח את היהודים ואחרי שיכנסו לארץ ויהיה שמיטה ויובל. אם יהיה למישהו עבד עברי, שישלח אותו, מה זה כל כך דחוף? היהודים עדיין נמצאים תחת הלחץ הגדול של מצרים. רק עכשיו פרעה הכביד עליהם לקושש קש לתבן, עוד אף מכה לא קיבל, מה זה דחוף כ"כ עכשיו להגיד להם פרשת שלוח עבדים? שמעתי מחותני זצ"ל שאדרבה, היא הנותנת. מפני שעכשיו ישראל בתכלית השעבוד, פרעה לוחץ אותם, אז הם מרגישים את נפש העבד, הם מבינים איך צריך להיות יחס לעבד. האדם מרגיש זהות עם מי שסובל כמוהו. אם הקב"ה היה מצוה להם זה יותר מאוחר, ודאי אם ה' אומר מקבלים מצוה, אבל בכל זאת לא באותה הזדהות כמו כשה' אומר להם בעודם נתונים במכבש הגדול של מצרים שהם עדיין יודעים כמה מר זה להיות עבד. הם יבינו, כמוכן, שעבד עברי הוא שונה לגמרי מעבד לפרעה. עבד עברי "לא תרדה בו בפרך" (ויקרא כ"ה, מ"ג), אבל זה גופו שהיהודים יסכימו לא לרדות בפרך זה מפני שהם יבינו מה טעמו של הפרך, יבינו לא לרדות בעבד בפרך ושאר הדברים איך צריך להתנהג לעבד עברי. להיפך, כתוב "כי טוב לו עמך", עמך במאכל עמך במשתה, מה שאתה אוכל אתה צריך לתת לו לאכול, אותו טיב בשר, אותו טיב יין. אתה צריך לתת לעבד, ואם יש כר אחד בבית שרק האדון יישן עליו, זה לא "טוב לו עמך", ושאר אחד לא יישן עליו, זו מידת סדום. צריך לתת רק לעבד. האדון יכול לישון על הרצפה. שמעתי מהג"ר שלום שברון ז"ל שהוא דרש פעם על זה והוא אמר שאם יש לאדם שטריימל אחד, שיתן אותו לעבד, אם יש לאדון שעון זהב אחד, יתן אותו לעבד, כך שכששניהם הולכים ביחד בשבת לבית כנסת, כולם נותנים את "גוט שבעס" החשוב לעבד, הוא זה שהולך עם השטריימל, לאדון, גם כן, מהיכי תיתי, אבל את "גוט שבעס" החשוב נותנים לעבד. הרב זללה"ה חלק על זה. הרב אמר שלא עד כדי כך חייבים לתת לעבד. אבל אוכל ושינה צריך לתת לעבד. זה צריך ללמד ליהודים כשהם עדיין עבדים במצרים, אחרת הם לא יבינו את נפש העבד, לא ירגישו את הצורך להתנהג טוב לעבדים. כשבן אדם בעצמו לחוץ במצרים אז הוא מבין את זה.

חשבתי על אותה דרך, הרי התורה בעצמה אומרת בפרשה שלנו "וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים" (שמות כ"ג, ט'), זאת אומרת אני יכול לדבר אליכם לא ללחוץ גר, למה? כי אתם יכולים להבין מה זר גר "כי גרים הייתם בארץ מצרים", אתם מבינים מה זה גר. כאן התורה אומרת במפורש כאן לא צריך הרבה דרוש, ואני רוצה להוסיף שאולי זה ההמשך של הפסוקים "וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים" שש שנים תזרע את ארצך ואספת את תבואתה", למה זה בא דוקא כאן? מה הקשר בין זה לפסוק הקודם? וגם עיקר מצות שמיטה, אפילו שמיטת קרקעות, לא כתוב כאן. עיקר שמיטת קרקעות כתוב בפרשת "בהרי", למה כאן בא "שש שנים תזרע את ארצך ואספת את תבואתה"? ממשכה התורה "והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה". פירשו חז"ל ואכלו אביוני עמך ויתרם - ז"א גם האחרים, גם אלה שלא אביונים, אם כן למה לכתוב ככה? תכתוב שכולם יאכלו, למה לכתוב "אביוני עמך ויתרם"? הכונה שגם האחרים אוכלים, אבל בתור אביונים, הם לא בעלים על השדה. בשאר השנים הבעלים בעלים על השדה. הוא בעלים, ולעניינים הוא נותן, מהיכא תיתי, צדקה, נותן לקט שכחה ופאה, אבל הוא בעלים על השדה. בשמיטה הוא לא בעלים על השדה. כמו שאביון אוכל, כך הוא אוכל, שניהם אוכלים מתכא דמלכא, משולחן מלך מלכי המלכים, הוא לא הבעלים. לכן זה נקרא "אביוני עמך ויתרם". כאן רומזת התורה מה מטרת השמיטה, בין כל המטרות האחרות, גם הנקודה הזאת שתדע את נפש האביון. את נפש העבד. אתה מכיר ממצרים, את נפש הגר אתה מכיר ממצרים, אבל איך תדע את נפש האביון? התורה נותנת לך מצות שמיטה כדי שתדע את נפש האביון. פעם בשבע שנים תרגיש גם מה זה

להיות אביון, תדע גם את נפש האביון. כך אולי מותר להסביר את המשך הפסוק כאן. בירושלמי יש בעיה האם אפשר לצאת ידי ארבע כוסות ביין של שמיטה. אמרו כמה הסברים בבעיה של הירושלמי מה הספק שיש שם, אבל אולי מותר להסביר גם את הדבר הזה, שהרי ארבע כוסות הגמי' אומרת שאחד הטעמים הוא להרגיש חרות, ואילו פירות שביעית אדם אוכל בתור אביון, זה תרתי דסתרי - לצאת ידי חובת ארבע כוסות ביין שביעית, זה תרתי דסתרי. לכן הירושלמי מסתפק אם זה מתאים יחד לשנות ארבע כוסות יין של שביעית. יכול להיות שמה שהירושלמי פושט שבכל זאת אפשר לצאת בו ארבע כוסות, מפני שזה גופו, האביון צריך לדעת שהוא על שולחן מלך מלכי המלכים, ובן חורין גם הוא על שולחן מלך מלכי המלכים, אין הבדל ביניהם, שניהם על שולחן ממי"ה, ממילא זה לא סותר לצאת ארבע כוסות ביין של שביעית.

מספרים על ר' אליהו חיים מייזל הרב של לודז', שהלך פעם ביום חורף קר ודפק על דלת של עשיר אחד. העשיר פתח: שלום, כבוד הרב יכנס, אבל הרב לא נכנס, הרב שאל אותו: מה שלומך? איך העסקים? איך המשפחה? הכל בסדר? ואז מתחיל להיות קר בבית העשיר, והוא רועד מקור, ואומר לרב: בבקשה יכנס, אני אענה לרב על כל השאלות, רק שהרב יואיל להכנס ויסגור את הדלת, והרב לא זז מהמקום. בסוף העשיר רועד טוב טוב מהקור, ואז אמר: באתי אליך בשביל מגבית להסקה לעניים. אם הייתי נכנס ומדבר בפנים, לא היית מרגיש כמה קר לעני, עכשיו אתה מרגיש כמה קר, תבין כמה צריך לתרום לעצים להסקה בעין יפה, לא מספיק לתת כמה פרוטות, אלא צריך הרבה הסקה שיהיה לעניים חם. זו הנקודה. צריך לרדת לנפשו של השני, זה לא מספיק לדעת. הרב היה יכול לבוא לדרוש שקר לעניים, אבל זה אחרת. כשמרגישים שקר לעניים. לא מספיק המח לבד, צריך גם את הלב, לדעת את נפש האביון. הפסוק אומר "אשרי משכיל אל דל" (תהילים מ"א, ב'), שצריך שכל בשביל לטפל בדל, ודאי כל אחד יודע שצריך לטפל בדל, אבל צריך שכל בשביל לדעת מה חסר לו, צריך לדעת איך לא לבייש אותו, לדעת מה לתת לו, בשביל לא לבייש אותו צריך הרבה שכל. הגמרא אומרת על אדם שנתן צדקה לעני, אבל נתן בפרהסיא, אמרו לו: היה יותר טוב שלא היית נותן, כי הבושה שעשית לו יותר גדולה מהמתנה שנתת לו. יש עניים כמובן ששמחים לקבל בפרהסיא, עומדים בתחת האוטובוס או בכתל מבקשים נדבות, הם רוצים לקבל בפרהסיא, אבל מי שלא רוצה לפעמים יותר גרוע לתת לו בפרהסיא מאשר לא לתת לו בכלל. זה לא היתר לא לתת לו בכלל, אבל זה שצריך להיות "משכיל אל דל", איך לא לבייש אותו? איך לדעת מה חסר לו? להרגיש מה שחסר לו. חשבתי שדל זה לא רק דל בכסף, וגם משכיל אל דל שם הולך גם על ביקור חולים הגמרא אומרת. אבל יש עוד צד של דל: דל בתורה. כשמוכיחים בן אדם, צריך לדעת את הנפש שלו כדי להוכיח אותו, כמו שצריך להבין את הנפש האביון ואת נפש העבד. גם כשמוכיחים בן אדם זה מקצוע שלם. לא לחנם אמרו חז"ל: תמהני אם יש בדור הזה (בדור של חז"ל) מי שיכול להוכיח, כי זה לא פשוט להוכיח, צריך לדעת איך. יש איסור להלבין פניו אפילו בצנעא, לא רק ברבים, בשלב הראשון. אח"כ, אם הוא מתעקש מותר להלבין פניו, אבל בשלב ראשון אסור להלבין פנים. צריך לדעת איך להוכיח בלי להלבין פניו. מתוך ימין מקרבת, לא מתוך שמאל דוחה. שירגיש אהבה, לא שירגיש דחיה. הרה"ג הרב הדרי שליט"א אמר בשם, להבדיל בין חיים לחיים, הרב בר שאול: כתוב שקין הכה את הבל מכל הצדדים, עוד לא ידעו איך לרצוח, קין הראשון שלומד את המקצוע איך רוצחים, הוא לא ידע מאיפה הנפש יוצאת, אולי צריך לדפוק על היד, אולי על הרגל, אולי במקום אחר, עד שהצליח למצוא איפה הנפש יוצאת, הרב בר שאול אמר שבאותה מידה לא יודעים איפה הנפש נכנסת, צריך לנסות מכל הצדדים. יש יהודי שמשפיעה עליו שיחת מוסר, יש אדם שרעיון עמוק משפיע עליו, יש אדם שניגון יפה ימשוך אותו ליהדות. צריך לנסות מכל הצדדים, לא יודעים מאיפה הנפש נכנסת. צריך להיות "משכיל אל דל". מעשה שהיה פעם בצבא התפללנו מנחה של יום חול בלי ניגונים ובלי אריכות, זה כל יום, אבל יום אחד היה חסר לנו עשירי למנין, אז צירפו איזה יהודי פלוני שאני לא יודע אם עשרות שנים לא היה בבית כנסת, לא היה קרוב ליהדות. לא יודע אם ע"פ דין מותר היה לצרף אותו, אבל צירפו אותו למנין, וביום הבא הוא בא ואמר: אתם לא יודעים מה שנתתם לי, ומה נתנו לו. לא ניגון ולא שום דבר, ובכל אופן בא כל כך מלא התפעלות. מה נתנו לו בזה שצירפו אותו למנחה של יום חול? לא יודעים מאיפה הנשמה נכנסת. בשביל לקיים בשלמות "ואהבת לרעך כמוך", (ויקרא י"ט, ח'), צריך להרגיש כמוך בפנימיות, להרגיש הזדהות פנימית עם השני. צריך בשביל זה גם מוח וגם לב. התעוררתי אד"ר על הדבר הזה בעקבות מעשה ששמעתי בשבוע שעבר על הרב זללה"ה. הרב ישב פעם בסעודת פורים, ובא קרוב שלו והביא לו משלוח מנות. לאותו קרוב היתה בת שעמדה בשידוך, אבל השידוך התבטל, והבת באה איתו להביא את המשלוח מנות, ועמדה בחדר השני. ביקש הקרוב שגם הבת תוכל להכנס לרב לקבל ברכה. הרב אמר: לא! אני אצא אליה לברך אותה. למה? בחורה צעירה, והרב כבר נטל ידיים, יושב לסעודה, למה הרב צריך לקום באמצע הסעודה? לא! הרב התעקש שהוא מוכרח לצאת לחדר השני ולברך אותה. הרב יוצא אליה ומברך אותה, והיא התפרצה בבכי מר. הרב אמר לאבא: אתה רצית שתבכה בפני הקהל שיושב בסעודת פורים? זה הלב להבין שהיא תבכה, לדעת ולהרגיש את הכאב של הבחורה הזאת, ולדעת שהיא תבכה. לזה צריך את המח והלב להבין, בשביל הדברים האלה.

חכמי קבלה כתבו שלפני שמונה עשרה יהודי צריך לכוון במצוות "ואהבת לרעך כמוך". למה זה שייך לשמונה עשרה? זה לכאורה שייך כשהוא נותן צדקה או עושה איזה חסד, אבל למה זה שייך לפני שמו"ע? קודם כל, כדי להיות כלול

בכלל ישראל. אם אני לעצמי, מי אומר שיקבלו את התפילה שלי: בתור חלק מהכלל ישראל יש סיכוי שהקב"ה יקבל את התפילה שלי. אבל גם כדי להתפלל יותר מעומק הלב, להתפלל רפאנו לא כמו יהודי סתם, הלוואי שכל החולים יהיו בריאים, אלא כמי שמזדהה וכמי שכואב לי הכאב של החולה, שאני מרגיש את עצמי עם החולה, ואני שוכב ח"ו באותה מיטת יסורים שהחולה שוכב, וכן אני מתפלל רפאנו. להתפלל תקע בשופר גדול לחרותנו לא כמי שיושב ברוך ה' בירושלים ונהנה מכל טוב, אלא כאילו הייתי ח"ו רון ארד ויושב בכלא של גיבריל, אני מקוה שהוא עדיין חי, כאילו יושב ומצפה יום יום מתי אראה סימן חיים מהמשפחה שלי. להתפלל ככה את הדברים, מתוך הזדהות, ולא רק לצאת ידי תפילה, כי כתוב בסידור תקע בשופר גדול לחרותנו. כמובן לשמוח בשמחות של השני. שאני אשמח זה עוד יותר קשה מלהצטער בצער של השני, אבל "ואהבת לרעך כמוך" מחייב גם את זה, לשמוח את השמחה של השני. חז"ל למדו שצריך להודות על בשורה טובה כי כתוב אצל אליעזר "ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם וישתחו ארצה לה'". (בראשית כ"ד, נ"ב) כאן לומדים שמודים על בשורה טובה. הרי הבשורה לא טובה כ"כ בשבילו, הוא להיפך רוצה שיצחק יקח את הבת שלו, אבל היא טובה לאברהם, אברהם רוצה ממשפחתו ומבית אביו, ויצחק מגיעה לו אשה כזאת. כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם "וישתחו ארצה לה'", מפני שהוא לוקח ללב את הטובה של אברהם ושל יצחק, כמו שהוא לוקח אותה ללב להתפלל אל ה' שישלח את האשה המתאימה. אילו לא היה לוקח זו לא היה תפילה, זה היה מלמול שפתיים, והוא מתפלל, זה אומר שמתפלל מעומקא דליבא. הוא זוכה אפילו למה שהנביא מבטיח "טרם יקראו ואני אענה" (ישעיהו ס"ה, כ"ד). אצל אליעזר טרם הוא כילה לדבר והנה רבקה יוצאת, כי התפילה שלו היתה תפילה, הוא לקח ללב את טובת אברהם נגד הטובה של עצמו. הרי אליעזר בעצמו הודה שם פעמיים, גם קודם כתוב "ויקד האיש וישתחו לה'" (בראשית כ"ד, ד'), ושם רש"י לא אומר מכאן שמודים על בשורה טובה, ובפעם השניה כאשר "שמע עבד אברהם את דבריהם וישתחו ארצה לה'". שם רש"י אומר שמכאן מודים על בשורה טובה, למה בשני? למה לא בראשון? מפני שבראשון הוא שומע "גם תבן גם מספוא גם מקום ללון", אולי הוא מודה לה' על זה שיש לו מקום ללון, זה טובה לעצמו, אין ראייה שהוא מודה על הטובה של אברהם, אבל בפעם השניה הוא שומע רק את דבריהם שהם מוכנים לתת את רבקה לאשה לבן אדוניך, אז אפשר ללמוד שהוא מודה על טובה של אחרים ולא על הטובה של עצמו. זה "ואהבת לרעך כמוך", לשמוח בשמחה של השני, להצטער בצער של השני.

רש"י (שבת ל"א. ד"ה דעלך) אומר שכביכול גם הקב"ה כלול במצות עשה של "ואהבת לרעך כמוך". גם הקב"ה נקרא רע שנא "רעך ורע אביך אל תעזב" (משלי כ"ז, יז), ודרשו חז"ל מי זה "רעך ורע אביך"? זה הקב"ה, אם כן "ואהבת לרעך כמוך" גם לרצות מה שטוב לקב"ה, שהשאיפה שלנו תהיה מה שהקב"ה רוצה, שזה תהיה עיקר שאיפתנו, ולשנוא מה שהקב"ה שונא. מה הבחינה אם באמת שונאים את הרע מפני שהקב"ה שונא ולא מפני ששונא פלוני שעושה רע, אם שונאים את הרע גם כשבעצמו עושה רע, סימן שכואב לו כבוד שמים, שהשאיפה שלו שיתגדל כבוד שמים, וכשהוא פוגע בכבוד שמים זה כואב עוד יותר משכאחרים פוגעים בכבוד שמים, אבל אם כואב רק שכאחרים פוגעים, זה לא מוכיח על אהבת ה'. אלא על דברים אחרים. חז"ל אמרו שצריך לומר "אמן יהא שמה רבא" בכל כוחו. שני פירושים בפוסקים על בכל כוחו. פירוש אחד - בקול רם, לא בצעקות של משוגע, אבל בקול רם, אבל אמרו פירוש אחר: בכל כוונתו. מה זה כל כוונתו? חושב שאין הכונה רק שמכוין לפירוש המילים, אלא הכונה שהוא ירגיש שזו כל השאיפה שלו בחיים, כל החיים שלו זו בקשה אחת, שיהא שמו הגדול מבורך לעלם ולעולמי עלמיה. זו כל מטרתו בחיים. חז"ל אמרו שמי שאומר בכל כוחו קורעים לו גזר דינו. הוא שייך כבר רק לקב"ה, כל שאיפתו היא שיתגדל שמו של הקב"ה בעולם, שזה לא יהיה דבר חיצוני, שזה יהיה דבר פנימי. במסילת ישרים מדבר על זה, שחסידי צריך להצטער בצרתם של ישראל, צריך להצטער על החורבן, על שירושלים והמקדש חרבים, לא כי כתוב בשו"ע שבט"ב באב צריך לומר זה וזה, ותשעת הימים צריך לעשות כך, אלא כי באמת לוקח את זה ללב, שזה בא מהלב. בשו"ע (או"ח ס"י א' סעי' ג' ומשנ"ב שם) כתוב שראוי לירא שמים לקום בחצות הלילה, להתפלל על החורבן כמו שהמקובלים קוראים תיקון חצות. שאלו למה דוקא ירא שמים? מפני שמי שלא ירא שמים צריך קודם כל להתפלל על החורבן של עצמו, על זה שהוא לא ירא שמים. אבל באמת מי שהוא ירא שמים, העיקר אצלו רצון ה', באמת כואב לו שירושלים חרבה והמקדש חרב, אחרת הוא מתפלל על דברים אחרים, לא מתפלל על ירושלים, על השראת השכינה, על הקרבנות שחסרים, על העבודה שחסרה. כדי שירגיש את זה, צריך שיהא ירא שמים. כמובן, שכלפי הקב"ה לא שייך "ואתם ידעתם את נפשי", מפני שא"א לדעת את הקב"ה. אבל "ואהבת את ה' אלקיך" (דברים ו', ה') כן שייך, לאהוב את ה' ולירא את ה', בכל התנגשות בין רצוני ובין רצון ה', לבטל רצוני מפני רצון ה'. (דיברנו על זה שבוע שעבר).

אבל יותר מזה, גם התנגשות בין שתי מצוות של הקב"ה, שמתנגש דבר אחד עם דבר שני, לדעת לעשות את החשבון הזה של המסילת ישרים, פרק מיוחד משקל החסידות, לדעת איזה דרך ישכון אור בין הדברים שה' רוצה מה הוא רוצה? כשאני יכול לעשות את זה או את זה, במה יהיה רצון ה' יותר? מסופר על ר' ישראל מסלנט, הוא היה הולך כל שנה לאפות מצות, כפי שכתוב (שו"ע או"ח ס"י ת"ס סעי' ב') שכל אדם ילך בעצמו לאפות מצות. שנה אחת היה חולה ולא היה יכול ללכת, תלמידיו אמרו לו: שהרב לא יצטער, אנחנו נלך במקומו ונשגיח על מה שצריך להשגיח, שהרב יגיד לנו על מה בעיקר צריך להשגיח באפיית המצות. אמר הרב עובדת שם אשה אלמנה, צריך בעיקר להשגיח לא לצער אותה, זה יותר מכמה דקדוקים במצות. הרי בדרך הטבע כשאופים מצות, כל אחד מזרז את האלמנה, תעשי

מהר, תעשי מהר. כאן שני היצרים משתתפים בזה: היצר הטוב אומר שלא רוצה שהמצפה תחמיץ, צריך לעשות מהר, והיצר הרע רוצה לגמור את התור כמה שיותר מהר, לא רוצה לעמוד בתור הרבה זמן, וגם בזה יש יצר טוב, אם אגמור את התור אוכל ללכת ללמוד, לעשות משהו אחר. אבל היצר הטוב האמיתי אומר ש"כל אלמנה ויתום לא תענון" (שמות כ"ב, כ"א), זה דבר חמור מאד אם אתה מענה אותם יש עונש חמור מאד ח"ו. ר' ישראל מסלנט אומר שזה היצר הטוב היותר חשוב. ודאי מה שע"פ דין, שאם תעשה את המצות יותר מחי"י דקות, זה יהיה עסק ביש, אבל בתוך השמונה עשרה דקות לא לזרז אותה, לא ללחוץ אותה, כי זה חמור מאד. עיני של אלמנה זה יותר חמור מהידורים אחרים. מסופר, אני לא זוכר על מי, אולי על "בית הלוי", שהיה מהדר מאד במצות שמורות, שתהינה לו מהודרות מן המהודרות. ופעם אחת בא בערב פסח וחפש את המצות ולא מצא אותם, התברר שהעוזרת לקחה אותם, אני כבר לא זוכר, או שנתנה אותם לאיזה עני שביקש נדבה, או שעשתה מהם כופתאות לפסח. על כל פנים, אין מצות. נו, זה עצוב מאד. הוא אמר: עכשיו ההידור הוא לא לכעוס על העוזרת. זה מה שחשוב, זה ההידור שצריך עכשיו, לא לכעוס על העוזרת. יש מצות אחרות זה טוב, יוצאים גם במצות אחרות, כמובן מצה שמורה לשמה, אבל לא הכי מהודרות. על אחד מהאדמו"רים מספרים, שהלך פעם לקניית אתרוג מהודר, ופגש בדרך יהודי עני, והיהודי סיפר שהוא בעל עגלה ומתפרנס מלהביא מים או דברים אחרים בעגלה שלו, והנה הסוס שלו מת ואין לו פרנסה. נתן לו הרבי את הכסף של האתרוג, ואמר: כל היהודים יברכו על האתרוג, אני אברך על סוס. לא שברך בסוף על נטילת סוס, קשה ליטול סוס. הכונה שהוא הבין שזה רצון ה'. יותר חשוב שתהיה ליהודי פרנסה מאשר להדר באתרוג. אולי היה לו אתרוג אח"כ, אבל לא מהודר כפי שהיה רוצה, אבל זה רצון ה'. צריך לשקול תמיד מה הוא רצון ה'. במה יוכל להרבות כבוד שמים, לא רק מה שנראה רק ע"פ השטח. מה שמפורש בשו"ע שראוי לברך על אתרוג מהודר כל אחד יודע, אבל צריך לדעת שיש הידורים אחרים. על ר' איסר זלמן מסופר שהלך פעם לקנות אתרוג מהודר ומצא אתרוג שמצא חן בעיניו, אח"כ הציעו לו אתרוג אחר, וכנראה שלקניית שני אתרוגים כבר לא הספיק לו הכסף, והוא קנה את הראשון. שאלו אותו: הרי השני יותר מהודר! הוא אמר שיש גם הידור בגמרא (בי"ב פ"ח). להיות "דובר אמת בלבבו" (תהילים ט"ו, ב'), שאם החלטתי לקנות את זה, לא לחזור בי ולא לקנות, גם זה הידור, ואני רוצה לקיים את ההידור הזה, להיות "דובר אמת בלבבו". מסופר עוד על ר' ישראל מסלנט, שפעם הוזמן לליל שבת אצל אחד מתלמידיו והוא שאל איך מתנהל שם האוכל בשבת. בעה"ב אמר לו שאחרי כל מנה שרים זמירות ואומרים דברי תורה. הוא אמר שיבוא, אבל בתנאי שלא ישירו ולא ידברו אלא יאכלו. אח"כ, אחרי האוכל תשירו ותדברו, אבל לא באמצע האוכל. טוב, אם ר' ישראל דורש אז עושים כך. לא ידעו את הטעם. איפה שמענו שאסור בליל שבת לשיר זמירות ולדבר דברי תורה? אבל ר' ישראל כך מבקש אז כך עושים. אחרי האוכל ביקש ר' ישראל לקרוא לעוזרת ואמר לה: אני מבקש סליחה ממך על שהיום זירזתי אותך כ"כ שהיית מוכרחה להגיש מנה אחרי מנה והיא אמרה: תודה רבה לרב. כל שבת אני עובדת עד מאוחר בלילה, לא יכולה ללכת לישון, השבת גמרנו מוקדם אני יכולה ללכת לישון. אז הבינו מה ר' ישראל התכוון עם התנאי שלו שלא ישירו ולא ידברו דברי תורה, שצריך לחשוב גם על העוזרת, זה ההידור הנדרש. דברי תורה זה חשוב, וזמירות זה חשוב, אבל לא על חשבון העוזרת שרוצה לישון פעם בליל שבת. הרמב"ם אומר בהלכות פורים, (אנחנו הרי כבר תוך שלשים יום לפורים. השבת מברכים ר"ח אדר, כבר צריך לדבר על הלכות פורים.) הרמב"ם אומר בהלכות מגילה (פ"ג ה"י י"ז), שיותר חשוב להרבות במתנות לאביונים מאשר בסעודה ובמשלוח מנות, שאין שמחה מפארה לפני המקום כמו לשמח לב יתומים ואלמנות. צריך לשמוח בפורים, אבל מי אמר שצריך דוקא בזה שאתה אוכל הרבה. נכון, הרמב"ם אומר שצריך לעשות סעודה כפי יכולתו, אבל עוד יותר שמחה אם אתה משמח את היתומים ואת האלמנות ואת העניים. המתנות לאביונים נכון, שיוצאים בשתי מתנות, ויש אומרים שמתנה יכול להיות שוה פרוטה, אבל אולי זה רק אם אתה אוכל סעודה בשתי פרוטות. אבל אם אתה אוכל סעודה ביותר אז מצוה להרבות במתנות לאביונים. אינני יודע אם אפשר לצאת כאן בארץ, לפי המחירים היום, בסעודה בשתי פרוטות. פעם בחז"ל מוצאים שבעד פרוטה היו קונים ביצים, אבל היום לא תשיג ביצים בעד פרוטה. הרמב"ם גם בה"י יום טוב (פ"ו ה"י י"ח) כותב שהתורה אמרה "ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך" (דברים ט"ז, י"ד). אם אדם אוכל ושותה, הוא ובני ביתו זה לא נקרא שהוא קיים חצי, אתה בנך ובתך הוא קיים את האלמנה הוא לא קיים, אלא גם הוא לא קיים בכלל. זו שמחת כרסו, זו לא שמחת מצוה. זו שמחת כרסו אומר הרמב"ם, ועל זה נאמר "זבחייהם כלחם אוניים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם לא יבוא בית ה'" (הושע ט', ד'), שאם לחמם לנפשם, שרק לעצמך אתה אוכל ולעניים אתה לא נותן, זה לא יבוא בית ה'. זה לא יום חג ה', זה יום חג הבטן שלך, לא יום חג ה'. לעשות את החשבון הזה באמת, במה אני יכול כביכול לשמח את הקב"ה, זה תפקיד של האדם בעוה"ז. אז הוא זוכה להיות מה שחז"ל אמרו שצדיקים הם המרכבה.